

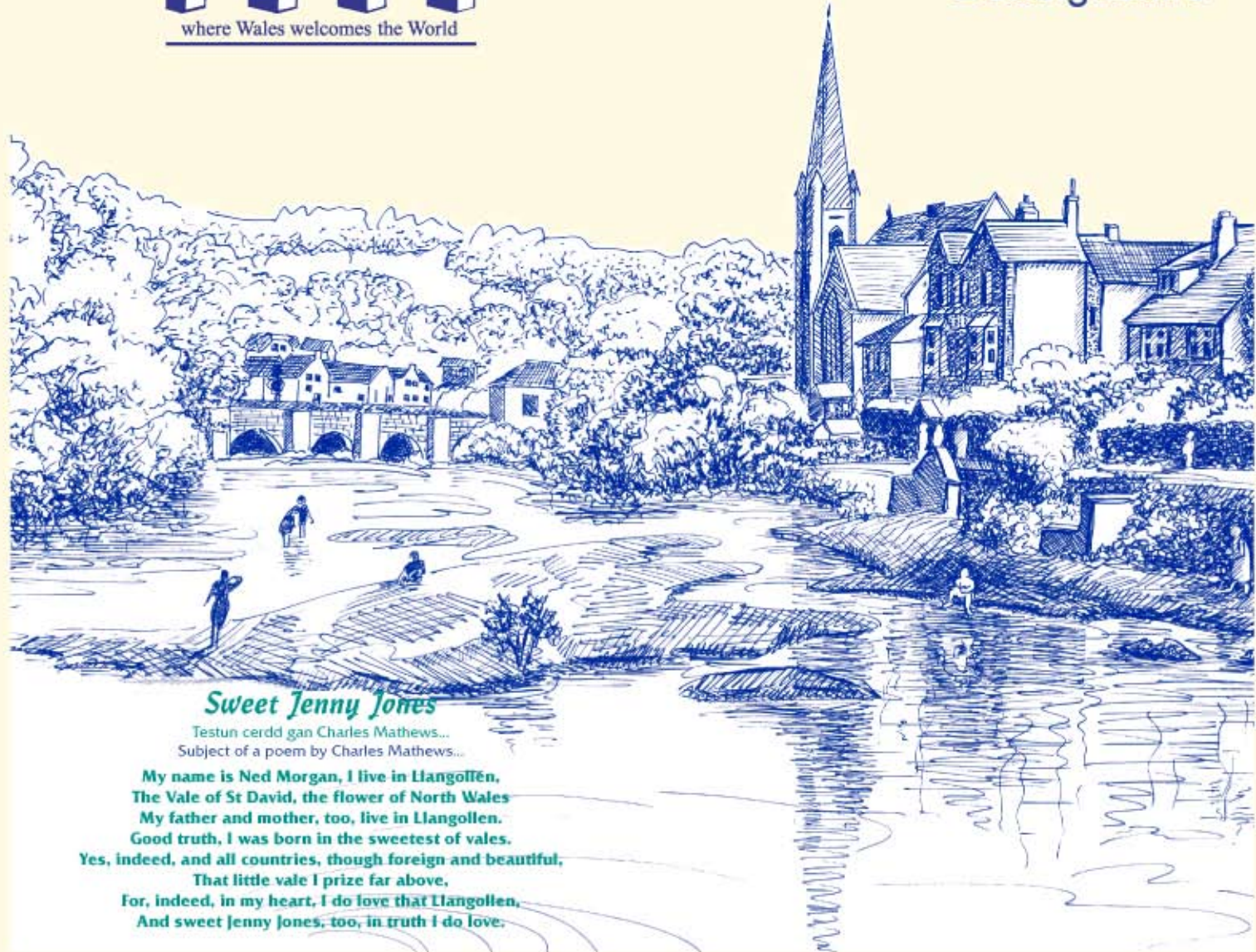

E-bost/E-mail:
dcc_tourism@denbighshire.gov.uk
 Gwefan/Website:
www.denbighshire.gov.uk
www.borderlands.co.uk
www.deevalleywalks.com
www.medieval.wales.com

where Wales welcomes the World

Crwydro
Llangollen
 Sir Ddinbych
 Exploring
Llangollen
 Denbighshire

Sweet Jenny Jones

Testun cerdd gan Charles Mathews...
 Subject of a poem by Charles Mathews...

**My name is Ned Morgan, I live in Llangollen,
 The Vale of St David, the flower of North Wales
 My father and mother, too, live in Llangollen.
 Good truth, I was born in the sweetest of vales.
 Yes, indeed, and all countries, though foreign and beautiful,
 That little vale I prize far above,
 For, indeed, in my heart, I do love that Llangollen,
 And sweet Jenny Jones, too, in truth I do love.**

Cynhyrchwyd gan Uned Twristiaeth Cyngor Sir Ddinbych, 2006
 Produced by Denbighshire County Council Tourism Department, 2006
 Design and Print Tel: 01352 704000 Ref: C576/60490
 Illustrations by: K. Mitchell

Plas Newydd

Roedd Merched Llangollen, Miss Sarah Ponsonby a'r Arglwyddes Eleanor Butler illi ddy o dras Gwyddelig aristocrataidd. Bu iddynt gyfarfod pan ddaeth Sarah, yn 14 oed, yn ddisgybl mewn ysgol breawyl yn Kilkenny, lle oedd Eleanor, 29 oed, yn athrawes. Ar ôl flurffio ymliniad dwfn, wedi dwy ymdrech i redeg ymaithe gyda'i gilydd, bu iddynt ddechrau bywyd newydd yn Llangollen yn 1778, ynghyd â'u morwyn Mrs Mary Carryl. Plas Newydd oedd y tŷ ble buont yn byw gyda'i gilydd am bron 50 mlynedd. Yn wreiddiol yn fwythyn bychan o'r enw Pen-y-Maes, a ailenydd yn Plas Newydd yn ddiweddarach, mae'r tu mewn wedi'i adurnio'n gywraint â phaneli derw cerffedig a ffenestri gwydr llw, a oedd yn aml yn rhoddion gan ymwelwyr. Ciptodd hynodwyrdd y merched ddychymyg cymdeithas y Rhaglywiaeth a bu llawer o gymeriadau enwog y cyfnod hwnnw'n ymweld â nhw, yn cynnwys Dug Wellington, William Wordsworth a Syr Walter Scott. Parhaodd Mary i gadw tŷ iddynt nhw ac yn frind tan ei marwolaeth yn 1809- ond cyn iddi farw fe lwyddodd hi i brynu rhydd-ddeiliaid Plas Newydd, ac fe'i gadawodd i'r merched. Bu farw'r Arglwyddes Eleanor yn 1829 a Miss Ponsonby yn 1831. Crëwyd y gerddi flurffol y tu blaen i'r tŷ ar ôl amser y Merched, ac felly hefyd y tu allan i'r gwyrn.

Yn hithlth yr hynodion a gasglwyd ganddynt **mae paladr Croes Uchel ganoloesol Caer a'r fedyddfaen o Abaty Valle Crucis.**

CYFEIRIADAU:

Saif 'Bwthyn Rhamantus' rhyfodol y Merched i'r de-ddwyrain o'r dref - mae arwyddbyst ato o waelod Hill Street. Mae yna ystafell de yn y gerddi.

Castell Dinas Brân

Yn goron ar fryn unig 750 troedfedd uwchben Llangollen, mae adfeilion dramatig **Castell Dinas Brân** i'w gweld am filltiroedd lawer o gwmpas. (Bydd rhaid i'r rheini sydd eisiau golwg agosach wnebu dringfa serth.)

Fe'i hadeiladwyd yn tua 1260 gan reolwr brodorol Cymreig (y tywysog lleol Gruffydd ap Iadog yn ôl pob tebyg), a adasodd safle bryngaer gynhanesyddol, gan gryfhau ei hamddiffynfeydd drwy naiddu flosydd dwfn yn y graig i'r de a'r dwyrain: mae'r ochrau gogleddol a gorllewinol wedi'u hamddiffyn yn naturiol gan ddisgynfeydd serth.

Oes weithredol fer iawn fu i Ddinas Brân. Yn mis Mai 1277, yn ystod ymgyrch Gymreig gyntaf Edward I, fe'i gadawyd yn fwrriadol a'i danio gan y garsiwn Cymreig i atal ei ddefnyddio gan y goresgynwyr. Mae ymweliad â Dinas Brân yn werth yr ymdrech: mae ysblander ei leoliad heb ei ail, ac mae'r golygfeydd dros Ddyffryn Llangollen yn wfreiddiol.

Mae'r dirwedd o gwmpas wedi'i cherffio gan reu ac afon. Gorwedd Dyffryn Llangollen ar gyffordd mynyddoedd Cymru a gwastadeddau Lloegr a miledydd o flynyddoedd yn ôl roedd wrth gyffordd dwy haen reu, un yn gwtio i mewn o Fôr Iwerddon, a'r llall o'r mynyddoedd i'r de. Mae creigiau calchfaen sgarp Eglwysog yn flurffio tirwedd y Gogledd-Ddwyrain. Flurffio y llain galchfaen 340 miliwn o flynyddoedd yn ôl mewn amseredd has cynnes, tebyg i rai'r Bahamas heddiw. Mae sgariau trawiadol islaw'r clogwyni wedi'u flurffio o ddarnau rhydd o galchfaen a gafodd eu torri ymaithe drwy waith rhew yn ystod yr Oes Ia ddiwethaf 12 mil o flynyddoedd yn ôl. Mae'r sgarp yn bywyst yn genedlaethol ac wedi'i ddiogelu fel safle o ddiddordeb gwyddonol arbennig, ac fe'i hystyrir gan rai fel y sgarp calchfaen mwyaf trawiadol yn Mhryolaen. Mae llwybr troed yma yn flurffio rhan o Lwybr Cenedlaethol Clawdd Offa.

CYFEIRIADAU:

(Ar gerdded o Langollen) Dilynwch lwybr troed wedi'i gyfeirio yntu yn cychwyn ym mhau gogleddol pont y gamlas. Sŷrhew: Dim ond ar hyd dringfa serth y mae modd cyrraedd y safle yma ac arghymhellr esgidiau cerdded.

Roedd Dinas Brân un trwy yn gartref i Myfanwy Fechan, a oedd yn enwog am ei phrydferthwch a'i chylaredd, gan swyno calonau beirdd - ceisiodd Hywel ab Iñion llyglw gipio ei chalon ond yn ofer ac fe ysgrifemodd:

'Gwn beunydd, herwydd herw, amcan - dilyd, Delw berw Caswennan, Golwg - deddf amwg - diddan, Gwelw freichfras, brenhinblas Brân' Ac yn ddiweddarach breuddwydiodd Ceiriog:

'O! na bawn yn awel o wynt Yn crwydro trwy ardd Dinas Brân, I suo i'th glust ar fy hynt, A throelli dy wallt ar wahan.'

Plas Newydd

The Ladies of Llangollen, Miss Sarah Ponsonby and Lady Eleanor Butler were both of aristocratic Irish descent. They met when Sarah, aged 13 became a pupil at a boarding school in Kilkenny, where Eleanor, aged 29, was a teacher. Having formed a deep attachment, after two attempts to elope together, they started a new life in Llangollen in 1778, together with their maid Mrs Mary Carryl. Plas Newydd was the house they lived in together in for almost 50 years. Originally a small cottage called Pen-y-Maes, later renamed Plas Newydd, the interior is elaborately decorated with carved oak panels and stained glass windows which were often gifts from visitors. The ladies eccentricity captured the imagination of Regency society and they were visited by many famous personalities from that era including the Duke of Wellington, William Wordsworth and Sir Walter Scott. Mary remained their housekeeper and friend until her death in 1809 - but before she died she was able to purchase the freehold of Plas Newydd which she bequeathed to the ladies. Lady Eleanor died in 1829 followed by Miss Ponsonby in 1831. The formal gardens in front of the house were created after the Ladies' time, as was the black and white exterior.

Among the curiosities they collected there are **the shaft of Chester's medieval High Cross and the font from Valle Crucis Abbey.**

DIRECTIONS:

The Ladies' amazing 'Romantic Cottage' stands to the south-east of the town - it is signposted from the bottom of Hill Street. It has a tea room situated in the grounds.

Piler Eliseg Ger Llangollen

Mae Piler Eliseg yn gofodail mawr ei bwyaigrwydd, yn gysylltiad prif â chyfnod niwlog ond tyngeffennol yn hanes cymru Cymru. Safai ryw ugain troedfedd o uchder ar un adeg, gyda chroes ar ei ben yn ôl pob tebyg, gan roi'r enw 'Valle Crucis', 'glyn y groes' - i'r dyffryn cyfan. **Mae arysgrif** (sydd bellach bron wedi treulio'n llwyr ond a gopiwyd dair canrif yn ôl) yn cofnodi ei fod wedi'i godi yn y 800au cyntaf gan Cyngen, brenin amibymol olaf Powys, er cof am ei hen daid, y Brenin Eliseg 'a adferodd dir Powys oddi wrth y Saeson gyda than a rheddyf'. Yr Eliseg hwn, fe honia'r arysgrif, oedd disgynnydd uniongyrchol Gwrtheyrn 'y bu i St. Germanus ei fendithio', a'r Ymerawdwr Magnus Maximus, un o reolwyr Rhufeinig olaf Prydain ar ddiwedd y 4ed ganrif. Mae Gwrtheyrn, Germanus a Maximus yn ymddangos mewn chwedlau ochr yn ochr â Myrddin ar Arllur, Hengist y Saeson ac Elen Luyddog: mae Piler Eliseg yn datgan cysylltiad balch a'r arwyr hyn yn hanes sefydlu Cymru.

Cafodd y piler ei ddyrchwyl yn ystod y rhyfel cartref ac fe'i hailgodwyd yn 1779 gan Trevor Lloyd o Blas Trevor. Archwiliwyd yr ardal yn ofalus yr adeg y'i hailgodwyd gan feddwl y gallai fod yn fan gorffwys olaf Eliseg. Cafwyd hyd i weddillion dyn tal tawn a darn arfan yma ond fe erys pwy ydyw yn ddirgelwch. Soniodd tyst fod esgryn y sgerbwed wedi horri fel torth simsi'.

CYFEIRIADAU:

I ddod o hyd i piler Eliseg, ewch ar yr A542 allan o Langollen tuag at Yr Oernant. Saif ar yr ochr dde ar ei dswmpath claddu isel mewn cae, ychydig i'w hysgrifio o'r ffordd tua chwarter milltir heibio Abaty Valle Crucis, cyn a bron gyferbyn â Gwesty'r Abbey Grange. Mae yna ffordd gwybodaeth ychydig bach cyn y piler wrth y gyffordd ger yr arhosfan bysus.

The Pillar of Eliseg Near Llangollen

Eliseg's Pillar is a monument of great importance, a rare link with a shadowy but crucial period of early Welsh history. It once stood some twenty feet high and was probably surmounted by a cross which gave its name - 'Valle Crucis', 'the vale of the cross' - to this whole valley. **An inscription** (now almost worn away but copied down three centuries ago) records that it was raised in the early 800s by Cyngen, last independent King of Powys, in memory of his great-grandfather King Eliseg 'who recovered the land of Powys from the English with fire and sword'. The inscription claims, Eliseg was the direct descendant of Vortigern (Gwrtheyrn) 'whom St. Germanus blessed', and of the Emperor Magnus Maximus, one of the last Roman rulers of Britain in the late 4th century. Vortigern, Germanus and Maximus figure in legend alongside Merlin and Arthur, Hengist the Saxon and Helen of the Hosts: Eliseg's Pillar proclaims a proud link with these founding heroes of Wales.

The pillar was knocked down during the civil war and was re-erected in 1779 by Trevor Lloyd of Trevor Hall. At that time the area was carefully examined, thinking that it might be Eliseg's final resting place. The remains of a very tall man and a silver coin were found there but his identity remains a mystery. A witness said the skeleton's bones 'broke like gingerbread'.

DIRECTIONS:

To find Eliseg's pillar, take the A542 out of Llangollen towards the Horseshoe Pass. It stands on the right-hand side on its low burial mound in a field, a few yards from the road, approximately a quarter of a mile past Valle Crucis Abbey, before and nearly opposite the Abbey Grange Hotel. There is an information board just before the pillar at the junction by the bus stop.

Abaty Valle Crucis

Yn cymryd ei enw Iadog o 'glyn y groes' - a'r groes yw Piler Eliseg gerllaw - saif Valle Crucis mewn dyffryn hardd wrth droed Yr Oernant. Sefydlwyd y fynachlog hon, sydd wedi cadw orau o holl fynachlogydd Gogledd Cymru, yn 1200-1 gan y rheolwr Cymreig lleol Madog ap Gruffydd, ar gyfer y Susterstaid gwyn eu gwisg. Mae cragen eu **heglwys abadol siâp croes ysblennydd** bron yn gyflawn, gyda'i thu blaen gorllewinol (sy'n wynebu'r ffordd) â ffenestri 'lansed' tri plwg gyda ffenestr obwyn gron hardd uwchben. Mae'r tu blaen dwyrainol - sy'n edrych dros yr unig **bysgodlyn mynachod** sydd wedi goroesi yng Nghymru - yn lwy arbennig fyth, gyda threfniant prydlert h o bum ffenestr biglain wedi'u fframio gan fwrest crwm.

Bu'r abaty'n un ffyniannus am 300 mlynedd, yr ail gyfoethoca'r (ar ôl Tyndyrn) yng Nghymru gyfan, ond roedd yn un o'r rhai cyntaf i'w gau gan Harri'r VIII yn 1536. Byddai ymweliad yn rhoi cipolwg gwyb ar fywyd pob dydd y mynachod. Yn yr Abaty hefyd mae casgliad o gerrig cofia i **uchelwyr Cymreig** lleol, yn cynnwys llechfaen cerffuriedig aniderchog Madog, gorwyr y sylfaenydd a hen daid Owain Glyndŵr.

CYFEIRIADAU:

I ddod o hyd i Valle Crucis cymwrch yr A542 allan o Langollen tuag at Yr Oernant. Nid oes modd ei fethu ar yr ochr dde islaw'r ffordd.

Valle Crucis Abbey

Taking its Latin name from the 'vale of the cross' - the cross being nearby Eliseg's Pillar - Valle Crucis Abbey stands in a lovely valley at the foot of the Horseshoe Pass. This best-preserved of all North Wales monasteries was founded in 1200/01 by the local Welsh ruler Madog ap Gruffydd, for the white-robed Cistercian. The shell of their **magnificent cross-shaped abbey church** is nearly complete, its west front (facing the road) displaying triple pointed 'laurets' with a lovely circular wheel window above. The east front - overlooking the only surviving **monk's fishpond** in Wales - is still more distinctive, with a beautiful arrangement of five pointed windows framed by curving buttresses.

The abbey was a prosperous one, for 300 years the second richest (after Tintern) in all Wales, but was one of the first to be closed by Henry the VIII in 1536. A visit provides great insight to the every day life of the monks. The Abbey also houses a collection of monuments to local **Welsh nobles**, including the splendid sculptured slab depicting Madog, great-grandson of the founder and great-grandfather of Owain Glyndŵr.

DIRECTIONS:

To find Valle Crucis take the A542 out of Llangollen towards the Horseshoe Pass. It is unmistakable on the right hand side below the road.

Dinas Brân was once the home of Myfanwy Fechan who was renowned for her beauty and her charm and who captivated the hearts of poets - Howel ap Iñion llyglw tried in vain to capture her heart and wrote:

'Though hard the steep to gain Thy smiles are harder to obtain'

And later Ceiriog dreamed:

'would that I were a gust of wind blowing the garden of Dinas Brân, whispering mine secret in thine ear, and making ringlets of thine hair'.

Cysylltiadau cludiant Llangollen a Thomas Telford

Adeiladodd Thomas Telford, y peiriannydd sifil mawr, **Gamlas Llangollen** i Gwmni Camlas Ellesmere i fwydo dŵr o afon Dyfrdwy i gamlas y Shropshire Union ac ef hefyd a adeiladodd **Ddyfrbont ysblennydd Pontcysyllte**, (1037 troedfedd o hyd a 127 troedfedd o uchder), a fu'n cario'r gamlas dros Afon Dyfrdwy ers 1805. (*Dihych yr A5 allan o Llangollen i Froncysyllte ac o'r fan honno mae arwyddbyst*) Adeiladwyd **Rhaeadr y Bedol** yn Llantysilio i ailgyfeirio dŵr drwy lifddorau i mewn i'r gamlas newydd. (*O Llangollen cymerwch yr A542 tuag at Yr Oernant - yna trowch i'r chwith i lawr yr B5103 ag arwyddbost am Gorwen- arhoswch ar y ffordd yma - fe welwch chi Rhaeadr y Bedol ychydig cyn Eglwys Llantysilio.*) Roedd y gamlas yn dramwyla ffyniannus yn cludo nwyddau megis llechi a chalc allan o Llangollen gyda halen a glo yn dod i mewn. Declreuwyd teithiau a dynnwyd gan gefyl ar y gamlas yn 1884 gan Gychod Pleser Gwreiddiol y Capten Jones a gellir eu mwyltau o hyd heddiw o Lanfa Llangollen. Mae llwybr y gamlas yn mynd â chi'n gyfochrog â'r Ddyfrdwy tuag at Rhaeadr y Bedol gan fynd heibio tiroedd y Pafiliwn Rhyngwladol Brenhinol.

Yn 1815 roedd Thomas Telford hefyd yn gyfrifol am wella'r ffordd o Gaerbybi i Landain (a adwaenir bellach fel yr A5) ac ar ba un yr oedd y Goets Fawr yn cyrraedd Llangollen ddwywaith y dydd. Fe adeiladodd bont yn 1809 hefyd i gario glo o'r gamlas i'r ffordd newydd i Gaerbybi yr oedd yn ei hadeiladu ar ochr arall y Dyfrdwy ger safle Gwesty'r Chain Bridge heddiw.

Llangollen transport links and Thomas Telford

Thomas Telford the great civil engineer built the **Llangollen Canal** for the Ellesmere Canal Company to feed water from the river Dee to the Shropshire Union canal. He also built the **magnificent Pontcysyllte Aqueduct** (1037 foot long and 127 ft high) which has been carrying the canal over the River Dee since 1805. (*Follow the A5 out of Llangollen to Froncysyllte from where it is signposted.*)

The Horseshoe Falls in Llantysilio were constructed to divert water through sluice gates into the new canal. (*From Llangollen take the the A542 out of Llangollen towards the Horseshoe Pass - then take a left down the B5103 signposted Corwen - stay on this road - you will see the Horseshoe Falls just before Llantysilio Church.*)

The canal was a thriving thoroughfare for carrying commodities such as slate and lime out of Llangollen and salt and coal coming in. Horse drawn trips on the canal started in 1884 by Captain Jones Original Pleasure Boats and they can still be enjoyed today from Llangollen Wharf. The route of the canal takes you parallel with the Dee towards Horseshoe Falls passing the grounds of the Royal International Pavilion.

In 1815 Thomas Telford was also responsible for improving the Holyhead to London road (now known as the A5) on which the Mail Coaches arrived in Llangollen twice a day. He also built a bridge in 1809 to carry coal from the canal to the new Holyhead road he was building on the other side of the Dee near the site of the Chain Bridge Hotel today.

Ffeithiau cyfareddol Fascinating facts

✱ Bu i'r Frenhines Victoria ymweld â Llangollen ddwywaith, unwaith yn 1832 ac yna eto ar y trê'n yn 1889. Adeiladwyd y Promenâd Fictoriaidd (Tro Glan yr Afon) ar ochr ddeheuol yr afon i ddatlilo'r Jiwbill Ddeimwnt yn 1899.

✱ Credir bod yr hwiangerdd 'Mary had a Little Lamb' yn tarddu o'r Ysgol Genhadol (adeiladwyd yn 1840) yn Brook Street oherwydd un o ddisgyblion yr ysgol oedd Mary Hughes o Fferm Tŷ Isa ac roedd ganddi oen llywaeth a oedd yn ei chanlyn i'r ysgol yn amul. Credai Mary fod yr hwiangerdd 'Mary had a Little Lamb' wedi'i hysgrifennu amdani ond rydym wedi darganfod ers hynny ei bod wedi'i hysgrifennu yn 1815 gan John Roulstone yn America.

✱ Mae gan Llangollen ei hamgueddfa foduron ei hun, mewn hen waith trin llechi ym Mhenrefelin, (militir i'r gogledd o Llangollen ar yr A542 tuag at Yr Oernant) - mae yno tua 50 o geir a beiciau modur yn dyddio o 1912 i 1970, yn cynnwys Ford Model T.

✱ Yn ystod yr ail ryfel byd rhoed y mynyddoedd o gwmpas Llangollen ar ddi'n ddrysu Luftwaffe yr Almaen i'w dena oddi wrth fomio Lerpwl-mae llawer o ffermyr lleol wedi dweud eu bod wedi dod o hyd i foniau heb ffirwydro ynghudd yn y grug ers hynny.

✱ Roedd llawer o felinau ar afon Dyfrdwy a gafodd eu heffeithio'n andwyol pan agorodd y gamlas wrth i lefelau'r dŵr yn yr afon ddisgyn. Gorff talu mikoedd o bunnoedd mewn iawndal fu hanes Cwmni'r Gamlas yn y diwedd.

✱ Mae Turner wedi paentio Valle Crucis ac mae'n eiddo i'r Amgueddfa Brydeinig yn awr.

✱ Llangollen oedd canolfan George Borrow ar gyfer rhan gynnar ei daith yn 1854 - a ddisgrifir yn "Wild Wales."

✱ Roedd Rheilffordd Llangollen unwaith yn cynnig angladdau trê'n atêm. Ond ataliwyd yr arfer yma oherwydd gwrthwynebiad lleol, a o'nai y byddai ffanatgiaid trê'n am gael eu llwch wedi'i dafu i'r blwch tân ac yna'i daenu dros y dyffryn i gyd.

✱ Yn 1739 roedd barbw'r o'r enw Thomas Edwards yn byw mewn bwthyn ger gardd Gwesty'r Hand. Roedd o'n ysgolfeistr hefyd ac nid oedd yn adnabyddus am ei natur siroli. Un diwrnod ar ôl ffrae hefo'i wraig Maria tynnodd ei rasal ar draws ei gwddf, gan ei gadael yn gwaedu ac yn marw. Daeth plant yr ysgol o hyd iddi'n ddiweddarach. Dihangodd y barbw'r ar hyd lôn y Groes i'r caeau agored ond fe'i daliwyd yn golchi ei ddwylo gwaedlyd wrth ffynnon y tloty ac fe'i condemnwyd i'w grogi ar ben Moel y Geraint. Ar ei ffordd i'r grochbren, rhoddwyd jygtaid o gwrw iddo gan Mrs Parry, tafarnwraig yr Hand ac wrth i'r bobl leol reddeg i lynu Moel y Geraint i'w weld yn cael ei grogi fe drodd atynt a dweud: "Does dim angen ichi frysio, fydd yna ddim hwyll nes i mi fod yno". Mae Moel y Geraint wedi'i adnabod ers hynny fel Moel y Barbw'r. Fe gofnodwyd y stori hon mewn dogfenau yn yr Archifdy.

✱ Queen Victoria visited Llangollen twice, once in 1832 and again by train in 1889. The Victorian Promenade (Riverside Walk) on the south side of the river was built to celebrate the Diamond Jubilee in 1899.

✱ The nursery rhyme 'Mary had a Little lamb' is believed to have originated at the Ysgol Genhadol, on Brook Street (built in 1840). One of the pupils there was Mary Hughes of Tŷ Isa Farm who had a pet lamb which often followed her to school. Mary believed that the nursery rhyme 'Mary had a Little lamb' was written about her, however, it has since been discovered it was written in 1815 by John Roulstone in America.

✱ Llangollen has its own motor museum which is housed in an old slate-dressing works at Pentrefelin, (one mile north of Llangollen on the A542 towards the Horseshoe Pass) - it houses about 50 cars and motorcycles dating from 1912 to 1970 including a Model T Ford.

✱ During the second world war the mountains around Llangollen were set alight to confuse the German Luftwaffe and lure them away from bombing Liverpool. Since then many local farmers have reported finding unexploded bombs hidden in the heather.

✱ There were many mills on the river Dee which were adversely affected when the canal opened as the water levels of the river dropped. The Canal Company ended up having to pay thousands of pounds in compensation.

✱ Turner has painted Valle Crucis and the picture is now owned by the British Museum.

✱ George Borrow made Llangollen his base for the early part of his 1854 tour - described in "Wild Wales."

✱ Llangollen Railway once offered steam train funerals, in the form of a mobile wake. However this practice was stopped by local opposition who feared that rail fanatics would have their ashes thrown into the fire box and then distributed all over the valley.

✱ In 1739 a barber called Thomas Edwards lived in a cottage near the site of the Hand Hotel garden. He was also the schoolmaster and was not known for his sunny disposition. One day after an argument about his wife Maria's cooking he drew his razor across her throat, leaving her bleeding and dying. She was discovered later by the schoolchildren. The barber made his escape via Cross Lane to the open fields but was caught washing his bloodied hands at the workhouse spring and condemned to be hanged at the top of Moel y Geraint. On his way to the gibbet, he was given a jug of ale by Mrs Parry the landlady of the Hand and as the locals ran up the Geraint to view his hanging he turned to them and said in Welsh: "You need not hurry, there will be no sport until I am there". Moel y Geraint has since been known as Moel y Barbw'r or Barbers Hill. This true story is recorded in documents at the Record Office.

